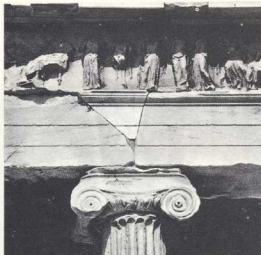
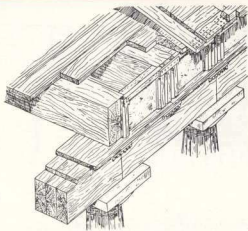

8α. Κανόνες με τους ήλους β. Μέρος ξύλινου οικοδομήματος από το οποίο προήλθε ο δωρικός ρυθμός.

9. Επιστύλιο τού, ιωνικού ρυθμού, ναού της Απέρου Νίκης.

10. Δωρικό ρυθμού γείσο με τις σταγόνες (ή ήλους).

ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟΙ ΡΥΘΜΟΙ (2)

Στους δωρικούς το **επιστύλιο** είναι ενιαίο και επιστέφεται από στενή ταϊνία, στο κάτω μέρος της οποίας είναι προσαρμοσμένοι οι κανόνες (Λεπτοί λιθίνοι πήχεις). Από τους κανόνες κρέμονται έξι, συνήθως κολουροκωνικά, στοιχεία, οι σταγόνες ή ήλοι (αετμόνηση των καρφιών—ήλων—που κάποτε χρησιμοποιούνταν στις ξύλινες κατασκευές) (εικ. 8α, β).

Στον ιωνικό ρυθμό η κατακόρυφη επιφάνεια της πρόσοψης του επιστύλιου είναι **χωρισμένη σε τρεις οριζόντιες ταϊνίες**, (εικ. 9).

— Η δωρική **ζωφόρος**, στοιχείο που περιτρέπει όλο το κτίσμα πάνω από το επιστύλιο, αποτελείται από δύο εναλλασσόμενα μεταξύ τους μέλη, τα τριγύλουφα (ή τις τριγύλφους) και τις μετόπες, και είναι—και αυτή—ελεύθερη μίμηση των ξύλινων κατασκευών των παλαιότερων ναών (εικ. 8α,β). Τα τριγύλυφα αποτελούνται από τρία κάθετα στοιχεία, τους μπρούς, οι οποίοι χωρίζονται από δύο γλυφές, ενώ δύο ημιγλυφές σχηματίζονται στις άκρες δεξιά και αριστερά. Στο πάνω μέρος κάθε τριγύλφου υπάρχει μία ταϊνία, που εξέρχεται ελάχιστα, η κεφαλή. Οι μετόπες είναι πλάκες, απλές, ζωγραφισμένες ή γλυπτές, που κλείνουν τα μεταξύ των τριγύλφων κενά. Και αυτές φέρουν μία ταϊνία στο άνω μέρος, που λέγεται κεφαλή. Στον ιωνικό ρυθμό, στη ζωφόρο, αντί για τριγύλυφα και μετόπες υπάρχουν οι γείσοι ή ήλοι, που συχνά αντικαθίστανται από συνεχή ζωφόρο η οποία ορισμένες φορές διακοσμείται με ανάγλυφες μορφές (εικ. 9).

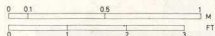
Στους δωρικούς ναούς το **γείσο** (το οποίο προεξέρχεται αρκετά πάνω από τη ζωφόρο και προστατεύει τα υποκείμενα μέλη) έχει κατακόρυφη συνεχή μέτωπο και στην κάτω επιφάνειά του κεκλιμένες πλάκες, ορθογώνιου σχήματος, τις πρ ο μ ο θ ο υ ς, οι οποίες φέρουν επίσης σταγόνες (εικ. 10). Τα μεταξύ των προμόχθων διαστήματα ονομάζονται οδοί ή αγνιά. Το ιωνικό γείσο είναι απλούστερο. Δεν φέρει τα δωρικά στοιχεία προμόχθων και οδομόχθων, αλλά συχνά διακοσμείται με συνεχή οριζόντια σειρά οδόντων.

Ίδια κότυψη και αναδομή-θρικό με τους ιωνικούς ναούς παρουσιάζουν και τα οικοδόμημα που θα υιοθετήσουν το **κορινθιακό κιονόκρανο**, στο εσωτερικό τους αρχικά, στην περίπτωση αργότερα—θα μπορούσε μάλλον να θεωρηθεί ο **κορινθιακός παραλλαγή του ιωνικού ρυθμού**.

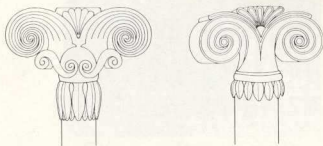
Το κορινθιακό κιονόκρανο, το οποίο, σύμφωνα με την παράδοση, εφεύρε ο Καλλίμαχος, χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά στο ναό του Επικούριου Απόλλωνα στις Βάσσες της Φιγαλείας (εικ. 11), σε περίοπτη θέση, στο σπήκο του ναού (5ος αι. π.Χ.) (βλ. Αρχαιολογία, τ. 29).

Ο κάλαθος αποτελεί το κύριο σώμα του κορινθιακού κιονόκρανου, στοιχείο όμοιο με τα καλάθια οικιακής χρήσης στην αρχαία Ελλάδα. Τον καλύπτει άθρακας μικρού πάχους (που επιστέφεται συνήθως από κυμάτια). Τρεις ζώνες από πλαστικό φυτικό διάκομο περιβάλλουν τον καλάθο. Οι δύο κάτω ζώνες διακομοούνται με οκτώ φύλλα άκανθας η κάθε μία. Η ανώτερη ζώνη δεν έχει φύλλα αλλά έλικες, τέρσερις σε κάθε πλευρά, ανά δύο συμμετρικά τοποθετημένες, που αφήνουν μεγάλο μέρος του καλάθου ορατό (εικ. 12).

Πρέπει να σημειωθεί ότι, εκτός από τα τρία βασικά είδη κιονόκρανων—δωρικό, ιωνικό, κορινθιακό—, υπάρχουν και άλλα κιονόκρανα με φυτική κυρίως διάκομηση.

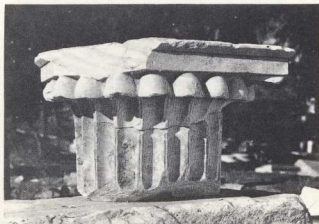
11. Το κορινθιακό κιονόκρανο του Επικούριου Απόλλωνα (σχεδ. H. von Hallerstein).

13. Αιολικά κιονόκρανα από τη Νεάνδρεια Τρωάδας.

12. Κορινθιακό κιονόκρανο από τα Ολυμπίειον.

14. Περγαμνό κιονόκρανο από τη Στοά του Ευμένειου.

Τα **αιολικά κιονόκρανα**, που χρονολογούνται στο α' τέταρτο του βου αι. π.Χ., θεωρούνται από πολλούς μελετητές ως πρώιμος τύπος των ιωνικών και καλούνται πρωτοϊωνικά.

Τυπικά παραδείγματα αιολικών κιονοκράνων προέρχονται από τη Νεάνδρεια της Τρωάδας (εικ. 13), την Αιολική Λάρισα, κοντά στη Σμύρνη, την Κλεοπέδη και το Χλομιτάτο της Λέσβου.

Στα αιολικά κιονόκρανα δεσπόζουν οι δύο έλικες, που χωρίζονται με ενιαίο ανθέμιο και ξεκινούν κατακόρυφα σχεδόν από τη βάση του κιονόκρανου.

Μεταγενέστερη ανάπτυξη του αιολικού κιονόκρανου είναι τα απλούστερα φοινικόσχημα της ελληνιστικής Περγάμου, με βαθιά αυλακωτά σχηματοποιημένα φύλλα (α υ λ ο υ ς), που χρησιμοποιήθηκαν και σε ελληνιστικά κτήρια της Αθήνας (π.χ. Στοά Αττάλου, περί το 150 π.Χ.), τα λεγόμενα **περγαμνά** (εικ. 14).

Οι σωζόμενοι δωρικοί και ιωνικοί ναοί πιστοποιούν ότι οι Έλληνες πραγματοποίησαν μνημειώδεις συνθέσεις με αφηρημένα γεωμετρικά ή άλλα στοιχεία, δίνοντας αξία στα κτήριά τους με μέσα καθαρά αρχιτεκτονικά (σχήματα, αναλογίες, υφή, χρώμα των υλικών, ρυθμική διάταξη κλπ.), χωρίς ν' αντιγράφουν μορφές από τη φύση.

Η μελέτη, τέλος, των δύο βασικών αρχιτεκτονικών ρυθμών, δωρικού και ιωνικού, μας βοηθά να συλλάβουμε τη διαλεκτική σχέση που υπάρχει ανάμεσά τους, η οποία μπορεί να παραλληλισθεί, σύμφωνα με το Βιτρούβιο (II, 1,7), «με τη γυναικεία κομψότητα σε αντιδιαστολή με την ανδρική λιτότητα και σοβαρότητα».

Βιβλιογραφία

D. S. Robertson, A Handbook of Greek and Roman Architecture, 1945.

Dinsmoor, The Architecture of Ancient Greece, 1950.

A. W. Lawrence, Greek Architecture, 1957.

G. Richter, A Handbook of Greek Art, London 1959.

J. Boardmann, Greek Art, 1964.

Μπούρας, Ιστορία της Αρχιτεκτονικής, Τόμος Α', 1980.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ, Τεύχος 19, «ΤΙ ΚΑΙ ΠΙΣ», Μάιος 1986.

Γ. Κοκκορού-Αλευρά, Μαθημάτα Αρχαίας Ελληνικής Τέχνης, Πανεπιστήμιο Αθηνών, Απρίλιος 1988.

Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Τόμος Β' (Αρχαϊκός Ελληνισμός).

Σταυρούλα Δ. Ασημακοπούλου

Αρχαιολόγος